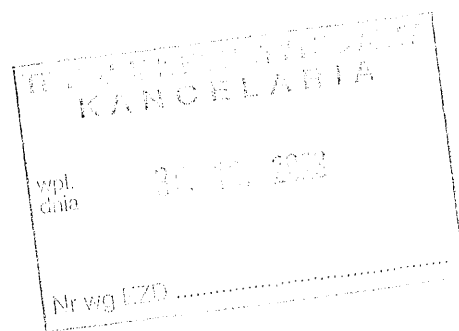

Warszawa, dnia 26.10. 2023 r.

1001-8.TK.16.2023

SK 10/23

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną T A. o stwierdzenie, „że art. 398²² § 1 k.p.c. w zw. z art. 767⁴ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim wyłącza prawo wniesienia do sądu skargi na orzeczenie referendarza sądowego oddalające skargę na czynności Komornika Sądowego polegające na zajęciu wierzytelności lub zarządzeniu sprzedaży udziałów jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji i art. 78 Konstytucji”

– na podstawie art. 42 pkt 7 oraz art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym – wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

UZASADNIENIE

T A. (dalej: Skarżący lub Inicjator postępowania), działając przez pełnomocnika, wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego ze skargą konstytucyjną, w której zaskarżył przepis art. 398²² § 1 w zw. z art. 767⁴ § 1 w zw. z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (aktualny tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 1550 ze zmianami; dalej: k.p.c.) i wniósł o stwierdzenie jego niezgodności z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji RP, w zakresie wskazanym na wstępie.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

W związku z prowadzonym przeciwko Skarżącemu postępowaniem egzekucyjnym, Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w W (dalej: komornik) w dniu marca 2021 r. dokonał zajęcia wierzytelności pieniężnej przysługującej Skarżącemu od C Sp. z o.o., natomiast w dniu marca 2021 r. zarządził sprzedaż udziałów należących do Inicjatora postępowania w T Sp. z o.o. Na wskazane wyżej czynności komornika w dniu marca 2021 r. Skarżący złożył dwie skargi. Postanowieniem z lutego 2022 r., sygn. , Referendarz Sądowy w Sądzie Rejonowym w W (dalej: referendarz sądowy) oddalił obydwie skargi w całości, oddalił wniosek o zawieszenie postępowania egzekucyjnego i stwierdził brak podstaw do podjęcia czynności nadzorczych w trybie art. 759 § 2 k.p.c.

W dniu marca 2022 r. Skarżący złożył wniosek o sporządzenie uzasadnienia powyższego postanowienia.

Postanowieniem z kwietnia 2022 r., sygn. , referendarz sądowy odrzucił wniosek o sporządzenie uzasadnienia, wskazując m.in., że:

„[z]godnie (...) z art. 767⁴ § 1 kpc w postępowaniu egzekucyjnym zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Na podstawie art. 398²² § 1 kpc na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie. Wykładnia w/w przepisu wskazuje, że zażalenie na postanowienie referendarza sądowego wydane w wyniku rozpoznania skargi na czynności komornika ma charakter wyjątkowy – nie przysługuje, gdy przepis szczególny tego nie przewiduje. Inaczej mówiąc – postanowienie referendarza sądowego oddalające skargę na czynność komornika jest zaskarżalne, jeśli przepis szczególny tak stanowi. (...) Postanowienie o oddaleniu skargi dłużnika na czynność komornika sądowego w postaci wszczęcia egzekucji, zajęcia wierzytelności pieniężnej dłużnika z tytułu zwrotu lub nadpłaty podatku, wezwania dłużnika do złożenia wykazu majątku, jak również oddalenia wniosku dłużnika o ograniczenie egzekucji, czy też uzasadnienie wysokości stanu czynnego spadku i kontynuowanie egzekucji, bądź też sprzedaży zajętych udziałów nie należy do żadnej z kategorii orzeczeń wymienionych w art. 394 § 1 kpc, art. 394^{1a} § 1 kpc ani też w art. 767⁴ § 1 kpc, a więc przy ich wydaniu referendarz sądowy nie miał obowiązku sporządzenia uzasadnienia, gdyż wniesienie skargi na to postanowienie jest niedopuszczalne i dlatego na podstawie art. 328 § 4 kpc, art. 357 § 2¹ kpc i art. 398²² § 1 kpc w zw. z art. 767⁴ § 1 kpc i art. 13 § 2 kpc orzeczono jak w sentencji”.

Zarządzeniem z dnia 8 listopada 2022 r. sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał Skarżącego do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej, przez wskazanie ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz uzasadnienie zarzutów niezgodności zakwestionowanego w skardze art. 398²² § 1 w zw. z art. 767⁴ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. z prawem do sądu oraz prawem do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji – z powołaniem argumentów i dowodów na ich poparcie.

W piśmie z dnia 29 listopada 2022 r. (data wpływu do TK) Skarżący uzupełnił braki skargi, wskazując, że ostatecznym orzeczeniem w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji jest postanowienie referendarza sądowego z dnia kwietnia 2022 r., sygn. .

Postanowieniem z dnia 17 stycznia 2023 r. (sygn. Ts 167/22) Trybunał Konstytucyjny nadał skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

Uzasadniając zarzuty skargi konstytucyjnej, Inicjator postępowania dokonał analizy statusu ustrojowego referendarzy sądowych, z powołaniem się na orzecznictwo TK (wyroki z dnia: 1 grudnia 2008 r., sygn. P 54/07, 12 maja 2011 r., sygn. P 38/08, 13 marca 2012 r., sygn. P 39/10), w wyniku której doszedł do konstatacji, iż „[s]koro referendarz sądowy nie może zostać uznany za sąd, to wszelkie jego orzeczenia powinny podlegać kontroli sądu. Orzeczenia referendarzy sądowych w przedmiocie skarg na czynności komornika dotyczą bezpośrednio praw i obowiązków stron. Czynności komornika dotyczą przecież niejednokrotnie żywotnych interesów stron postępowania, a przede wszystkim dłużników. Orzeczenia te mogą zatem powodować skutki niemożliwe do odwrócenia, jak np. zarządzenie sprzedaży poszczególnych składników majątku dłużnika. Natomiast aktualna konstrukcja przepisów pozbawia stronę możliwości zainicjowania kontroli tych czynności przez sąd (instancję sądową) w ramach nadzoru sprawowanego nad komornikami sądowymi” (strona 13 skargi). W zakresie prawa ujętego w art. 78 Konstytucji, Skarżący wskazuje na wyrok TK z dnia 12 czerwca 2002 r., sygn. P 13/01, i wywodzi, że „[t]rudno jest doszukiwać się jakiegokolwiek uzasadnienia w wyłączeniu możliwości zaskarżenia orzeczenia referendarza sądowego w przedmiocie skargi na czynności komornika. Pozbawia to przecież stronę możliwości oddania pod kontrolę sądu prawidłowości tych czynności” (strona 13 skargi). Podsumowując swój wywód,

Skarżący stwierdza, że „strony postępowania egzekucyjnego – niezależnie od tego czy referendarz sądowy uwzględnił skargę na czynności komornika czy ją oddalił – powinny mieć możliwość poddania tej czynności kontroli sądowej, bowiem obecne uregulowanie powoduje sytuację, w której dwa organy pozasądowe (komornik i referendarz sądowy) dokonują czynności, które nie podlegają żadnej kontroli w instancji sądowej” (strona 14 skargi).

Przed przystąpieniem do oceny konstytucyjności zaskarżonych unormowań konieczne jest ustalenie, czy analizowana skarga spełnia wymagania formalne. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ugruntowany jest bowiem pogląd, że nadanie skardze konstytucyjnej biegu nie przesądza o spełnieniu formalnoprawnych przesłanek dopuszczalności orzekania w danej sprawie. Trybunał jest bowiem na każdym etapie postępowania obowiązany do badania, czy nie zachodzi ujemna przesłanka wydania wyroku, skutkująca obligatoryjnym umorzeniem postępowania (zob. m.in. postanowienia TK z dnia: 19 października 2010 r., sygn. SK 8/09, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 94; 18 czerwca 2013 r., sygn. SK 1/12, OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 70; 26 maja 2015 r., sygn. SK 6/13, OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 76; 10 lipca 2018 r., sygn. SK 5/17, OTK ZU seria A z 2018 r., poz. 46).

Skarga konstytucyjna jest nadzwyczajnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Przesłanki wniesienia oraz merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej zostały uregulowane w art. 79 ust. 1 Konstytucji RP oraz w art. 53 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej: uotpTK).

Artykuł 79 ust. 1 Konstytucji RP ustanawia trzy podstawowe przesłanki dopuszczalności skargi konstytucyjnej. Pierwszą jest naruszenie określonych w Konstytucji wolności lub praw, których podmiotem jest skarżący. Zgodnie z drugą przesłanką, wymagane jest uzyskanie ostatecznego orzeczenia sądu lub

organu administracji publicznej rozstrzygającego o tych wolnościach lub prawach. Ostatnim warunkiem jest konieczność wykazania, że to ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego wydano orzeczenie w sprawie skarżącego, stanowi źródło naruszenia jego wolności lub praw (zob. m.in. postanowienia TK z dnia: 5 listopada 2013 r., sygn. SK 15/12, OTK ZU nr 8/A/2013, poz. 127; 30 listopada 2015 r., sygn. SK 30/14, OTK ZU nr 10/A/2015, poz. 184; 26 sierpnia 2020 r., sygn. SK 44/20, OTK ZU seria A z 2020 r., poz. 44 oraz powołane tam wcześniejsze orzecznictwo).

Z kolei, stosownie do art. 53 ust. 1 pkt 1-4 uotpTK, skarga powinna zawierać: po pierwsze, określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją (pkt 1); po drugie, wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego i w jaki sposób – w ocenie skarżącego – zostały naruszone (pkt 2); po trzecie, uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na poparcie tego zarzutu (pkt 3); po czwarte, przedstawienie stanu faktycznego (pkt 4).

W piśmiennictwie podkreśla się, że warunkiem dopuszczalności skargi konstytucyjnej jest w szczególności udzielenie pozytywnej odpowiedzi na pytanie, czy w sprawie rzeczywiście zostały naruszone prawa i wolności konstytucyjne skarżącego (zob. L. Bosek, M. Wild, *Kontrola konstytucyjności prawa. Komentarz praktyczny dla sędziów i pełnomocników procesowych. Wzory pism procesowych.*, wyd. 2014, Legalis 2020, II.§9.II).

Do materialnych przesłanek instytucji skargi konstytucyjnej zalicza się: a) osobisty interes prawny skarżącego, a nie interes obiektywny – jak przy konstrukcji skargi powszechnej (*actio popularis*), i b) interes aktualny – a nie

potencjalny (zob. J. Trzcíński, M. Wiącek, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, M. Zubik, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2016, tom II, s. 893). Jak wskazuje się w piśmiennictwie, „[j]eżeli w wyniku dokonanej analizy Trybunał dojdzie do przekonania, że skarga konstytucyjna nie wpłynie na sferę praw i wolności skarżącego, TK przyjmuje niedopuszczalność skargi. Sytuacja taka ma miejsce w szczególności wówczas, gdy niekorzystne względem skarżącego rozstrzygnięcie zapadło nie tylko w wyniku zastosowania zaskarżonego przepisu, lecz także z innych przyczyn, których skarżący nie kwestionuje w swojej skardze. W takiej sytuacji nawet w przypadku uwzględnienia skargi konstytucyjnej oraz wznowienia postępowania na zasadach określonych w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, nie będzie mogła nastąpić restytucja interesów skarżącego” [L. Bosek, M. Wild, *op. cit.*, II.§9.II.1.C.c).3].

Przedmiotem skargi konstytucyjnej może być zatem wyłącznie ta norma prawna, która stanowiła podstawę wydania przez organ władzy publicznej orzeczenia naruszającego prawa lub wolności konstytucyjne skarżącego. Przesądza to o konieczności istnienia merytorycznego związku pomiędzy treścią zakwestionowanej normy prawnej a podjętym na jej podstawie rozstrzygnięciem oraz zarzucanym temu rozstrzygnięciu naruszeniem praw lub wolności konstytucyjnych. Regulacja prawna stanowiąca przedmiot skargi konstytucyjnej musi więc w ten sposób determinować w sensie normatywnym treść wydanego orzeczenia, iż prowadzi to do wskazanego w skardze naruszenia praw lub wolności konstytucyjnych przysługujących skarżącemu (zob. postanowienie TK z dnia 22 lutego 2001 r., sygn. Ts 193/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 77 i przywołane tam orzeczenia).

Trybunał Konstytucyjny podkreśla, że „[d]o zasadniczych przesłanek dopuszczalności występowania ze skargą konstytucyjną należy uczynienie jej przedmiotem przepisów (ustawy lub innego aktu normatywnego) wykazujących podwójną kwalifikację. Będąc podstawą prawną ostatecznego orzeczenia

wydanego w sprawie skarżącego przez sąd lub organ administracji publicznej, muszą one prowadzić jednocześnie do naruszenia wskazywanych przez skarżącego konstytucyjnych wolności lub praw. Skarżący jest przy tym zobligowany (...) do wskazania, które przepisy kwestionowanego aktu normatywnego wykazują taką kwalifikację” (postanowienie TK z dnia 19 października 2004 r., sygn. SK 13/03, OTK ZU nr 9/A/2004, poz. 101).

Dopuszczalność merytorycznego rozpoznania sprawy przez Sąd Konstytucyjny zależy także od stwierdzenia braku ujemnych przesłanek procesowych. Pozostają one wspólne dla wszystkich sposobów inicjowania postępowania przed Trybunałem (zob. postanowienie TK z 29 kwietnia 2015 r., sygn. P 23/15, OTK ZU nr 4/A/2015, poz. 61). Zaliczają się do nich m.in.: zakaz ponownego orzekania w sprawie prawomocnie osądzonej (*ne bis in idem, res iudicata*), niedopuszczalność kwestionowania przed Trybunałem aktów stosowania prawa i rozstrzygania sporów o wykładnię, pozostających poza kognicją Sądu Konstytucyjnego, oraz niespełnienie wymagań formalnych pisma inicjującego postępowanie.

Wystąpienie którejkolwiek z wyżej wymienionych ujemnych przesłanek procesowych rodzi po stronie Trybunału Konstytucyjnego obowiązek umorzenia postępowania.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt postępowania w niniejszej sprawie, wskazać należy, co następuje.

Zgodnie z art. 398²² § 1 k.p.c., „[n]a orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie.”.

Zgodnie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., „[z]ażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie.”.

Zgodnie natomiast z art. 13 § 2 k.p.c., „[p]rzepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.”.

Inicjator postępowania zaskarżył zrekonstruowaną z powyższych przepisów normę w zakresie, „w jakim wyłącza prawo wniesienia do sądu skargi na orzeczenie referendarza sądowego oddalające skargę na czynności Komornika Sądowego polegające na zajęciu wierzytelności lub zarządzeniu sprzedaży udziałów (...)” (strona 2 skargi).

Konstruując zarzuty skargi konstytucyjnej, Skarżący uczynił wzorcami kontroli przepisy art. 45 ust. 1 Konstytucji (prawo do sądu) i art. 78 Konstytucji (zasada dwuinstancyjności postępowania).

Rozważając spełnienie przez rozpoznawaną w niniejszym postępowaniu skargę konstytucyjną warunków formalnych, wskazać należy na następujące okoliczności.

W skardze konstytucyjnej oraz piśmie uzupełniającym z dnia 29 listopada 2022 r. Skarżący istotną część wywodów poświęcił zagadnieniu wyczerpania drogi sądowej i konieczności spełnienia warunku aktualności naruszenia konstytucyjnych praw – jako warunków dopuszczalności rozpoznania przez Trybunał skargi konstytucyjnej. Odwołując się m. in. do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Inicjator postępowania stwierdził, że „(...) dla zbadania zgodności z Konstytucją RP przepisów zamykających drogę sądową bądź wykluczających (zdaniem skarżącego) dopuszczalność wniesienia do sądu określonego środka prawnego konieczne jest uprzednie uzyskanie orzeczenia w przedmiocie odrzucenia niedopuszczalnego z mocy prawa środka. Dopiero dysponując takim orzeczeniem, skarżący mógłby dochodzić stwierdzenia naruszenia prawa do sądu. Należy zwrócić uwagę na to, że o naruszeniu prawa

podmiotowego uzasadniającego wystąpienie ze skargą konstytucyjną można mówić tylko wówczas, gdy spełnia ono kryterium aktualności. W związku z tym konieczne jest wykazanie, że naruszenie ma charakter aktualny, a nie potencjalny. (...).

Ponadto, (...), skarżący musi zaskarżyć ostateczne rozstrzygnięcie oraz uzyskać ostateczne rozstrzygnięcie o odrzuceniu wskazanego środka kontroli (...).

Reasumując, jako że przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie jest również prawo do sądu, a referendarz sądowy jest organem niebędącym sądem, konieczne było zatem uzyskanie rozstrzygnięcia o odrzuceniu niedopuszczalnego środka prawnego, które to uczyniło naruszenie konstytucyjnych praw skarżącego aktualnym. (...)” (strony 2-3 pisma uzupełniającego).

Skarżący konsekwentnie wskazuje, że ostatecznym rozstrzygnięciem – w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji – w przedstawionej przez niego sprawie jest postanowienie Referendarza Sądowego w Sądzie Rejonowym

w W z kwietnia 2022 r., sygn. –
odrzucające jego wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z
lutego 2022 r., sygn. .

W związku z powyższym, należy zgodzić się z Inicjatorem postępowania, że jednym z warunków koniecznych dla rozpoznania przez Trybunał skargi konstytucyjnej jest uzyskanie ostatecznego rozstrzygnięcia dotyczącego konstytucyjnych praw wskazanych w *petitum* skargi, a w przypadku jeżeli przedmiotem kontroli jest norma zamykająca drogę do wniesienia środka zaskarżenia, warunkiem takim jest uzyskanie rozstrzygnięcia odrzucającego środek kontroli, z uwagi na jego niedopuszczalność. Poglądy powyższe uznać należy za utrwalone w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (zob. np. postanowienia TK: z dnia 14 grudnia 2022 r., sygn. Ts 246/21 [OTK ZU seria B z 2023 r., poz. 40] oraz z dnia 18 stycznia 2023 r., sygn. Ts 266/21 [OTK ZU seria B z 2023 r., poz. 210] – wraz z przywołanym w nich orzecznictwem).

Nie można jednak zgodzić się ze Skarżącym, że w przedstawionej przez niego sprawie doszło do spełnienia powyższych warunków.

Postanowienie Referendarza Sądowego w Sądzie Rejonowym
w W z kwietnia 2022 r., sygn. ,
dotyczyło wniosku Skarżącego o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z
lutego 2022 r. – i rozstrzygało jedynie w tym zakresie. Nie dotyczyło ono
natomiast kwestii prawa do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza
sądowego i nie zostało wydane na podstawie przepisów wskazanych w *petitum*
skargi konstytucyjnej. Innymi słowy, Skarżący nie dysponuje orzeczeniem
rozstrzygającym ostatecznie o jego wolnościach i prawach konstytucyjnych,
których naruszenie podnosi w skardze, jako że nie próbował zaskarżyć do sądu
postanowienia referendarza sądowego oddalającego skargi Inicjatora
postępowania na czynności komornika sądowego.

Z powyższych względów, postępowanie w przedmiocie skargi
konstytucyjnej Skarżącego podlega umorzeniu w całości na podstawie art. 59 ust.
1 pkt 2 uotpTK – wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

Biorąc powyższe pod uwagę, wnoszę jak w *petitum*.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert Bernard
Zastępca Prokuratora Generalnego